

Asya Studies

Academic Social Studies / Akademik Sosyal Arařtırmalar
Year: 7 - Number: 25 p. 119-128, Autumn 2023

İsak Ferera'nın "Aşına Sesler"inde Vatan Kavramı ve Vatanseverlik* *The Concept of Homeland and Patriotism in İsak Ferera's Aşına Sesler*

DOI: <https://doi.org/10.31455/asya.1331229>

Arařtırma Makalesi /
Research Article

Makale Geliř Tarihi /
Article Arrival Date
22.07.2023

Makale Kabul Tarihi /
Article Accepted Date
29.08.2023

Makale Yayın Tarihi /
Article Publication Date
30.09.2023

Asya Studies

Dr. Öğr. Üyesi Gaye Belkız Yeter
Şahin
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi
/ Fen Edebiyat Fakültesi / Türk Dili ve
Edebiyatı Bölümü
gayeyeter@hotmail.com
ORCID: 0000-0002-4290-9920

Öz

Osmanlı'nın toplumsal ve kültürel yapısında yabancıların ve azınlıkların konumu çeşitli çalışmalara konu olmuştur. Bu çalışmada Musevi asıllı Osmanlı vatandaşı şair ve gazeteci İsak Ferera'nın Aşına Sesler adlı eserinde yer alan şiirlerdeki vatani duygular tespit edilmiştir. İsak Ferera, şiirlerini önce Pul, Mecmua-i Edebiye, Musaffer Fen ve Edeb, Malumat ve İrtika gibi dergilerde yayımlamış, daha sonra bu şiirlerini önce Ebr-i Bahar'da (1904) ardından Aşına Sesler adlı eserlerinde (1914) kitaplaştırmıştır. Daha çok Servet-i Fünûn dönemi edebiyatından etkilenerek şiirler yazan Ferera'nın millet ve vatan hassasiyetiyle yazdığı şiirleri dikkate alınırsa şairin vatan sevgisi bu duyguya aşına insanlara, yaşadığı topraklara, geleneklere ve fikirlere sadakat duygusuyla biçimlenmiştir. Muhtemeldir ki Ferera, vatanseverlik hisleriyle kitabının adını *Aşına Sesler* koymuştur. İsak Ferera, başlangıçta teknik ve tematik yönlerden Servet-i Fünûn sanat anlayışıyla yazdığı şiirlerinin yanı sıra 1908 sonrası şiirlerinde sosyal konulara değinmiştir. Şiirlerinde Osmanlı'yı ve vatanseverliği yücelten İsak Ferera kendisinin Türk toplumu tarafından yabancı görülmemesini, onlardan biri olduğunun bilinmesini arzular. İstiklâl Marşı'nın seçimi için düzenlenen yarışmaya eser gönderen şairler arasında yer alan İsak Ferera'nın, Türk milletinin Kurtuluş Savaşı'nı kazanacağına duyduğu inanç onun millî bir duruş sergilediğini göstermektedir. Şairin Aşına Sesler adlı kitabında yer alan şiirleri böylesi bir hassasiyetle yazılmıştır. Çalışmanın amacı vatan ve millet sevgisinin İsak Ferera'nın şiirlerine hangi yönleriyle yansıdığını tespit etmektir.

Anahtar Kelimeler: İsak Ferera, Aşına Sesler, Vatan ve Millet Sevgisi

Abstract

The position of foreigners and minorities in the social and cultural structure of the Ottoman Empire has been the subject of various studies. In this study, the patriotic feelings in the poems in Aşına Sesler by the poet and journalist İsak Ferera, an Ottoman citizen of Jewish origin, will be analysed. İsak Ferera first published his poems in magazines such as Pul, Mecmua-i Edebiye, Musaffer Fen ve Edeb, Malumat and İrtika, and later published them first in Ebr-i Bahar (1904) and then in Aşına Sesler (1914). Ferera, who wrote poems mostly influenced by the literature of the Servet-i Fünûn period, wrote poems with the sensitivity of the nation and the homeland, and his love for the homeland was shaped by a sense of loyalty to people familiar with this feeling, traditions and ideas. It is likely that Ferera named his book Aşına Sesler because of his patriotic feelings. In addition to the poems he initially wrote with the artistic understanding of Servet-i Fünûn, İsak Ferera touched upon social issues in his poems after 1908. İsak Ferera, who glorifies the Ottoman Empire and patriotism in his poems, wishes that he should not be seen as an outsider by the Turkish society and that he should be recognised as one of them. İsak Ferera, who was among the poets who sent works to the competition organised for the selection of the National Anthem, shows that he has a national stance with his belief that the Turkish nation will win the War of Liberation. The poet's poems in Aşına Sesler were written with such sensitivity. The aim of the study is to determine in which aspects the love of homeland and nation is reflected in İsak Ferera's poems.

Keywords: İsak Ferera, Aşına Sesler, Love of Homeland and Nation

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

Yeter Şahin, G. B. (2023). İsak Ferera'nın "Aşına Sesler"inde Vatan Kavramı ve Vatanseverlik. *Asya Studies-Academic Social Studies / Akademik Sosyal Araştırmalar*, 7(25), 119-128.

* "COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri" beyanları: Bu makale için herhangi bir çıkar çatışması bildirilmemiştir. Bu makale, İntihal.net tarafından taranmıştır. Bu makale, Creative Commons lisansı altındadır. Bu makale için etik kurul onayı gerekmemektedir.

GİRİŞ

Vatan duygusu insanlık tarihi kadar eski olmakla birlikte vatan fikrinin ona göre daha yeni bir kavram olduğunu söyleyebiliriz. Genel olarak “vatan, tarihî süreçte aynı kaderi paylaşan insanların maddî, manevî ortak tecrübeleriyle yoğurduğu coğrafya anlamına” gelmektedir (Kurt, 2009: 107). Tanzimat’tan Cumhuriyet’e kadar geçen süreçte sürekli tehdit altında olan, savaşlarda topraklarını müdafa etmeye çalışan bir milletin içinden doğan şairlerin bu zorlu mücadeleye kayıtsız kalmadıkları görülmektedir. Başta Namık Kemal olmak üzere pek çok şair, vatan temine yer verdikleri şiirler yazmışlardır. İsak Ferera’nın da *Aşina Sesler*’inde vatan duygusunu kuvvetli bir şekilde işlediğini söyleyebiliriz.

Çıkardığı gazetelerle basın hayatında etkin rol oynayan İsak Ferera, Avram Naon’la birlikte Arap harfli Türkçe bir dergi olan *Mirât*’ı (1908) yayımlamıştır. İki Musevi asıllı şairin Türkçe gazete çıkarmaları onların Osmanlı’ya bağlılıkları ve Türkçenin kullanımına yönelik hassasiyetle ilişkilendirilebilir. Bu durum, “Osmanlı-Türk toplumunda, farklı bir kökenden de gelse bütün vatandaşların sosyal ve kültürel yaşantıya katılabilmeleri için gerekli ortamın var olduğu gerçeğidir” (Karakartal, 2006: 11).

Musevi asıllı bir şairin şiirlerindeki vatani duyguların inceleneceği bu çalışmada öncelikle çok milletli, kültürlü ve dinli bir yapıya sahip Osmanlı Devleti’nde yaşayan gayrimüslim vatandaşların devlet içerisindeki konumundan bahsetmek gerekir. Osmanlı Devleti çok uluslu bir yapıya sahip olduğu için resmî vatandaşlık anlayışında kendi içindeki unsurları sınıflandırmaktan kaçınmıştır. Osmanlı vatandaşlığı anlayışı çerçevesinde resmî olarak gayrimüslim vatandaşlara azınlık gözüyle bakılmamış, böyle bir adlandırma da yapılmamıştır: “Osmanlı Devleti’nin sonuna kadar, ‘eşit vatandaşlık’ ve ‘Osmanlı milleti’ kavramları da istenildiği gibi toplumun geneli tarafından birleştirici bir anlayış ve ortak kimlik olarak benimsenmemiştir” (Güllü, 2020: 159-160). Osmanlı Devleti tarafından azınlık konumunda kabul edilmeyen İsak Ferera gibi tüm gayrimüslimler diğer unsurlarla eşit vatandaşlık şemsiyesi altında olsalar da Ferera’nın avukatlık belgesinin geri alınması, şiir kitaplarının basımının engellenmesi gibi farklı uygulamalarla da karşılaştıklarını söylemek mümkündür. Osmanlıcılık anlayışının hâkim olduğu toplumsal bir ortamda yetişen Ferera’nın, şiirlerinden hareketle millî bir anlayış içerisinde olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü Museviler hem Osmanlı döneminde hem de Millî Mücadele sürecinde devletle çatışmaya girmemiş, ılımlı bir politika sergileyerek azınlık anlayışının dışında kalmışlardır. Özellikle de Millî Mücadele sürecinde Türk milliyetçiliğini benimsemeleri Musevilerin Osmanlı ve Türkiye Cumhuriyeti içinde sergiledikleri milliyetçi politikayı ortaya koyar (Aydın, 1991: 44-47).

Ulus devletlerin kuruluşuyla beraber tüm dünyada kullanılmaya başlayan azınlık adlandırması yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti’ni de etkilemiştir (Baskın, 2015: 26-27). Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan itibaren gayrimüslimler azınlık statüsünde kabul edilmeye başlanmıştır: “Azınlık modern bir tabirdir ve millî devletler için anlamlı bir karşılığı bulunmaktadır. Lozan Antlaşması sonrası Türkiye Cumhuriyeti’nin gayrimüslim vatandaşları azınlık olarak değerlendirilmişlerdir. Bu tanımlamayı Osmanlı dönemi için de kullanmak doğru değildir” (Güllü, 2020: 149).

Musevi cemiyetini edebî anlamda temsil edenler arasında yer alan İsak Ferera, Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet sonrasında edebî sahada aktif bir rol almış bunun yanı sıra ülke içindeki politik, toplumsal ve kültürel değişiklikler, sanatına teknik ve tematik yönden tesir etmiştir.

İsak Ferera, başlangıçta Divan edebiyatının etkisiyle şiirler kaleme almış daha sonra ise Servet-i Fünûn sanat anlayışını yansıtan şiirler yazmıştır:

“(…) önce Divan edebiyatı etkisinde şiirler kaleme alırken daha sonra Servet-i Fünûn edebiyatı etkisinde şiirler yazdı. İsmail Safa tarafından desteklenen ve *Aşina Sesler* şiir kitabının özsözünde İsmail Safa’nın kendisine olan bu desteğini anlatan şair *Malumat*, *İrtika*, *Mecmua-i Edebiye*, *Musavver Fen ve Edeb*, *Pul*, *İkdam* ve *Sabah* gibi dergilerde şiirlerini yayınladı. Şiirlerini Türkçe yazması, aruz vezni kullanması, Servet-i Fünûncular’ı örnek alması, kendisini Osmanlı ve Türk Musevisi olarak tanıtmaması şairin Türk edebiyatı içinde Musevi asıllı Osmanlı-Türk şairi olarak tanımlanmasına vesile oldu” (Atlı, 2019).

Türkçe şiirler yazan İsak Ferera’nın Türkçeye hâkim olması, Servet-i Fünûn şairleri arasında kabul görmesine imkân sunmuştur. Servet-i Fünûncular gibi yeni bir duygu içinde olan şairin ferdi duygu ve hayallerini anlatırken aşırı hissiyatlı ve karamsar bir ruh hâlinde olduğu söylenebilir.

Ferera, *Aşina Sesler*’in mukaddime kısmında İsmail Safa’nın kendisini Türk şiir dilini kullanmada başarılı bulmasıyla alakalı destekleyici düşüncelerinin öneminden şöyle bahseder:

“Vâkıa muhterem mâ-bîh-il-iftihârî destîyle muharrer olmak itibariyle hırez-câh ettiğim şu sözleri bendeniz için tâziyâne-i teşvik olmaktan hâli kalmadı. ‘Türkçedeki

noksanlarınızdan bahsediyorsunuz, hayır azizim bilâkis sinninize, kavmiyetinize ve tahsilinize nisbeten şu lisânın şiirinde gösterdiğiniz iktidar hakikaten erbâbin icâb edecek derecededir'. (...)

Edebiyat-ı cedîdemizin mâ-bih-il-iftihârisimâlarından biri olan merhum Safâ Bey'in manzumelerini okurken hâl ü tavrında teccessüm eden belâgât-ı şâirâne beni gittikçe perî-i şiire teshîr etti" (Ferera, 1914: 5).

Servet-i Fünûn sanat anlayışından etkilenen İsak Ferera'nın Tefik Fikret, Cenap Şehabettin, İsmail Safa ve Mehmet Rauf gibi Servet-i Fünûn sanatçılarından tesirinde kaldığı söylenebilir. *Servet-i Fünûn* dergisinde şiirleri yayımlanan Ferera'nın 1908 sonrası şiir anlayışında eski sanat anlayışından uzaklaşıp daha çok sosyal konulara yöneldiği görülmektedir:

"Bu şiirlerde azınlıktan gelse de Türk ulusunun bir üyesi olarak kendisini hissetme söz konusudur. Öteki yerine millet kavramından, millettten olma İsak Ferera'nın Cumhuriyet'ten önceki şiirlerinde olduğu gibi Cumhuriyet'ten sonraki eserlerinde de sürdürdüğü bir politikadır. Zira bu yıllarda örneğin Türk Kurtuluş Savaşı'nın sonlarına doğru 1922'lerde Hahambaşı Becerano ile yapılan bir mülâkatta Mustafa Kemal Paşa'ya destek ve Türklere birlikte yaşama isteği tespit edilirken, Cumhuriyet'ten sonra kimi Musevi aydınlar tarafından da paylaşılan ve hatta onların eliyle yürütülen bir Türkçülük hareketinden söz edilebilir" (Karakartal, 2006: 41).

Ferera'nın 1908 sonrasında yazdığı şiirlerde Türk milliyetçiliğinin savunucusu hâline geldiğini söylememiz mümkündür. Osmanlılık fikrinin yerini artık onun şiirlerinde Türkçülük fikri almıştır.

Vatansever Musevi Bir Şair: İsak Ferera

İsak Ferera'nın doğum tarihiyle ilgili farklı görüşler bulunmaktadır. Bazılarına göre 1877'de (Bali, 1999: 449) bazılarına göre ise 1883'te (Işık, 2007: 1847) İstanbul'da doğmuştur. Hasköy Hahamının oğlu olan Ferera, Hasköy'deki Şule-i Maarif Okulu'nun ardından öğrenimine Vefa Lisesinde devam ederek Hukuk Mekteb-i Âlisi'nden mezun olmuştur. Ferera, yükseköğrenimini tamamladıktan sonra devlet tarafından Paris'e doktora eğitimi için gönderilmiştir. Paris'ten döndükten sonra memuriyete başlayarak Adliye Nezareti Ceza İşleri Genel Müdürlüğü, İstanbul Cumhuriyet Başsavcı Yardımcılığı, İstanbul Halıcıoğlu'ndaki İstihkâm ve Topçu Okulunda Fransızca öğretmenliği yapmıştır. İlerleyen yıllarda memurluktan istifa ederek avukatlık yapmaya başlamıştır. Cumhuriyet döneminde avukatlık belgesi iptal edilmiş olsa da kısa bir aradan sonra avukatlık yapmaya devam etmiştir (Atlı, 2019). 1933'te İstanbul'da ölen Ferera, kendini "Osmanlı ve Türk Musevisi" olarak tanıtmış ve Türk edebiyatında "Musevi asıllı Osmanlı-Türk şairi olarak tanınmasına vesile" olmuştur (Atlı, 2019).

Kendisi gibi Musevi asıllı avukat arkadaşı Avram Naon'la birlikte 1908'de çıkardıkları *Mir'ât* dergisinde dönemin edebî ekolüne katkı sunacak eserler yazmışlardır: "İsak Ferera, yazdığı şiirler dolayısı ile azınlık edebiyatı literatüründe başarılı bir usta kalem olarak ön plana çıkmış, önemli bir Türk şair kadar verimli eserler vermiş ve dönemin edebî ekolüne uygun bir söylem geliştirebilmiştir" (Tuğluk, 2015: 130).

Şairin *Ebr-i Bahar* (1904) ve *Aşına Sesler* (1914) adlı iki şiir kitabı bulunmaktadır. *Aşına Sesler*, *Ebr-i Bahar*'daki şiirleri içine alan daha kapsamlı bir eserdir. Şairin *Ezhar-ı Şebap* adlı bir eserinin varlığından bahsedilse de bu eser bulunmamıştır (Karakartal, 2006: 28).

XX. yüzyılın başlarında yazdığı Türkçe şiirleriyle tanınan İsak Ferera'nın edebiyat araştırmalarında çok fazla incelemeye tabi alınmaması şairin edebiyat alanındaki başarısızlığı olarak yorumlanmamalıdır: "İsak Ferera, Osmanlı Yahudi cemaatinin edebî anlamdaki değerlerinden biri olup Türkçe şiirler yazan ve Servet-i Fünûn şiir estetiğini eserlerinde yansıtan önemli bir isimdir" (Tuğluk, 2015: 130).

Laurent Mignon, İsak Ferera ve *Mir'ât* dergisi hakkında yazdığı makalesinde Ferera'nın unutulmaya yüz tutmuş bir edebiyatçı olduğunu ifade eder:

"Edebî açıdan yaşadığı dönemde Rezaizade Mahmut Ekrem çizgisini izlemiş olmasına, Türkçe Yahudi edebiyatının öncülerinden olmasına ve toplumsal açıdan, yükselen Türkçülüğün ve Türkçeciliğin Yahudi topluluğunu nasıl etkilediği konusunda ilginç ve önemli bilgiler sunmasına rağmen, yirminci yüzyılın başında Osmanlı Türk edebiyatındaki gelişmeleri irdeleyen tarih ve eleştiri çalışmalarında

ısak Ferera'nın adının olmaması üzerinde durulması gereken bir noktadır" (Mignon: 78).

Laurent Mignon, bir başka yazısında İsak Ferera'yla ilgili şu yorumda bulunur: "İsak Ferera Efendi'nin eserlerinin hem Türk edebiyatı bakımından hem de Osmanlı'da ve Türkiye'de Yahudi tarihi bakımından olağanüstü bir önemi var. Bu nedenle İsak Ferera Efendi'yi ve eserlerini yeniden keşfetmeliyiz" (Mignon, 2000: 85).

1954'te İsak Ferera hakkında bir makale yazan Jozef Habib Gezer ise Ferera'nın eserlerini bulmak için çok çaba sarf ettiğinden şöyle bahseder: "Ailesiyle birlikte temas etmeden evvel uzun müddet Ferera'nın eserlerini -en eski kütüphanelere varıncaya kadar- günlerce aradım. Fakat izine dahi tesadüf edemedim" (Gezer, 1988: 110). Jozef Habib Gezer, Ferera'nın bu şiir kitaplarını Latinize etmeyi düşündüğünden ancak bunun için yeterli paraya sahip olmadığından bahseder ve Ferera'nın unutulmaya yüz tutmasından şikâyet eder (Gezer, 1988: 72).

Bu çalışmamızda İsak Ferera'nın şiir kitaplarıyla ilgili birkaç akademik çalışmanın dışında gerekli sayıda yayın yapılmadığına hatta şiir kitaplarının Latinize edilip yayımlanmadığına dikkat çekilmektedir.

Aşina Sesler'de Vatansever Söylem

1908 Meşrutiyet'inden sonra 1914'te yayımlanan *Aşina Sesler*, *Ebr-i Bahar*'daki şiirlerin genişletilmiş hâlidir: "İsak Ferera'nın *Ebr-i Bahar*'ı dönemin sansür idaresince aynen yayınlatılmamış, bazı şiirler çıkartılmış ve şair onlara yeni eklemelerle şiirlerini ancak 1914'te *Aşina Sesler* adıyla gerçek manada bastırmıştır" (Karakartal, 2006: 37).

On sayfalık bir mukaddimeyle başlayan *Aşina Sesler*, "Başta Servet-i Fünûn şiir estetiğini yansıyan olması ve azınlık toplumundan bir şâirin sesini Türkçe olarak estetik bir biçimde ifade etmesi açısından önem arz etmektedir" (Tuğluk, 2015: 129). İsak Ferera, Servet-i Fünûn şiir estetiğine uygun bir tarzda yazan ve şiirlerinde Türkçeyi başarılı bir şekilde kullanan önemli şairlerdendir. Servet-i Fünûn sanat anlayışı ve sanatçılarından etkilenen İsak Ferera, şiirlerini Servet-i Fünûn sanatçılarının kullandığı teknikler, imajlar, orijinal benzetmeler ve temalar benzer şekilde yazmıştır. Şairin 1908 öncesi şiirlerinde hüznün, karamsarlık, melâl, kötümserlik gibi temalar öne çıkar. İsak Ferera her ne kadar Servet-i Fünûn şiirinin ve özellikle de Tefvik Fikret'in etkisinde kalsa da Servet-i Fünûn şairlerinin ona karşı uzak ve mesafeli bir tavır sergiledikleri söylenebilir:

"Servet-i Fünûncuların eserlerinde -örneğin Halit Ziya'nın *Kırk Yıl*'ında, Hüseyin Cahit'in *Edebiyat Hatıraları*'nda veya Mehmet Rauf'un *Anılar*'ında- isimlerinin geçmemesinin sebebi, kanımca iki Musevi asıllı Osmanlı şairinin ilk önce, gelenek şiiri (Ara Nesil) tarafından desteklenme ve övülmeleridir. Kozmopolitizmle de iç içe olan Servet-i Fünûn şair ve yazarlarının Avram Naon ve İsak Ferera'yı görmezlikten gelmeleri..." bu sebeplerle açıklanabilir (Karakartal, 2006: 38).

İsak Ferera, Servet-i Fünûncularla ortak bir duyuş tarzına sahipken 1908'den sonraki şiirlerinde sosyal konulara yönelmiştir. İsak Ferera'nın *Servet-i Fünûn* dergisinde ve Celal Sahir'e ithaf ettiği "Türküm" başlıklı şiir, şairin Türkçülük akımına bağlılığını gösterir. 1908 sonrasında yazdığı şiirlerden olan "Türküm" başlıklı şiiri Türklüğe yapılan övgüyle başlar. Türklüğü şanlı bir mezhebe ve imanın mabedine benzeten şairin bu tasvirleri onun ne denli Türklükle bütünleştiğini göstermektedir. Şairin vatan sevgisini mescid ve mektebe benzetmesi oldukça anlamlıdır. Türkçülük akımıyla paralel düşüncelere yer verilen şiirde geçen ifadeler şairin yeni kurulan ülkeden beklentisinin yüksek olduğunu ve Türkçülük düşüncesini benimsediğini göstermektedir.

"TÜRKÜM

Türkoğlu Türküm... İşte benim şanlı mezhebim

Türküm yegâne mabed-i imân u meşrebim.

Türküm müheykel âbide-i tâ-ebed karâr

Türküm vatan muhabbeti mescidle mektebim" (Ferera, 1924: 127).

İsak Ferera, Türk milletinin özelliklerine yer verdiği bu şiirinde Türklerin özgürlüğüne olan düşkünlüğüne dikkat çekmiştir. Bu sebeple özgürlük ve vatan uğruna ölmeyi göze alan -kendisi de dâhil olmak üzere- insanların varlığına değinir:

"Ölmekse mukadder bana ecdâdımın karşı

Onlar gibi ölmek emelim, son nakaratım

Ölmek ne demek bizlere mev'ûd ebediyet
Türküm ezeli âşık-ı şeydâsı hayatım" (Ferera, 1924: 127).

Vatanın kıymetine sıklıkla temas eden şair, Türk milletiyle ortak ruha ve duyuşa sahip olduğunu, bu hassasiyetle şiirlerini yazdığını anlatırken şiir kitabının adının *Aşına Sesler* olması şairin topluma kaynaşma arzusunu pekiştirmesi açısından anlamlıdır:

"Azınlığa mensup bir Osmanlı vatandaşı olmakla birlikte İsak Ferera, Türkçe yazdığı şiirleri ve bunlardaki duygu dünyasıyla Osmanlı milletinin bir parçası olduğunu ve Türk milletiyle kaynaştığı hissini vermek istemektedir. Onun şiirlerinde bir uzlaşma, kendini soyutlama değil aksine Osmanlı toplumuyla karışma ve diğer Osmanlı-Türk şairleriyle birlikte hareket etme ve anılma arzusu içinde olduğu görülür" (Karakartal, 2006: 48).

Ecdadının Osmanlı olduğunu ifade eden şair, şiirleri aracılığıyla Türk toplumuyla vatan duygusunda birleşmeyi hayal etmektedir: "Gelin gelin bu mukaddes vatanı birleşelim" (Ferera, 1914: 25). Vatani duygularını yansıttığı *Aşına Sesler*'deki şiirlerin büyük bir kısmında şairin Osmanlı'ya olan bağlılığı, Tefik Fikret ve Namık Kemal'le benzer şekilde vatana kutsiyet atfettiği söylenebilir: "Ferera'nın da *Aşına Sesler*'e vatani şiirlerini ekleyerek yine Fikret'in izinden gittiği rahatlıkla söylenebilir" (Karakartal, 2006: 91). İsak Ferera'nın Cumhuriyet öncesi kaleme aldığı şiirlerinde Osmanlı'ya bağlılığı öne çıkarken Cumhuriyet sonrası yayımladığı şiirlerde Türklük anlayışı ön plandadır.

İsak Ferera, ezelden beri Türk olduğunu ifade eder ve Türklüğe olan sevgisini "aşk" kavramıyla açıklar. Kendini Türk toplumunun bir ferdi olarak gören şair Çanakkale galibiyetinin ardından bu zaferi kutlamak için yazdığı "Golyot" başlıklı şiirde Türklüğe olan sevgi ve bağlılığını ifade eder. "Golyot" ismi, 1915'te beş yüz kişilik ekibiyle Çanakkale Savaşı'na katılan ve Türk donanmaları tarafından batırılan savaş gemisinin adından gelmektedir. Şiirde ateş saçan bir deniz canavarına benzetilen "Golyot", Türklerin muazzam savunmasına direnememiş ve tüm mürettebatıyla birlikte sulara gömülmüştür. Bu durum şiirde Türk milletinin zafer sevinci ve Allah'a şükürü şeklinde anlatılmıştır. Çanakkale Savaşı'nın kazanılması ve Türk vatanının devamlılığı İsak Ferera'yı büyük bir sevince gark etmiştir. Ülkenin savaş dönemlerinde halka ve aydınlara olan güven duygusu, yurt savunması için cephede mücadele edenlere cesaret ve coşku vermiştir. Ferera, şiirlerinde Türk toplumunun gücünü tarihten aldığına ve bunun Türk toplumuna özgüven verdiğine dikkat çeker.

"Savrup ejder-i deryâ gibi bed-mest-i gaze
Ateşin lavlarını toprağa döktün, kustun
Sonra pür-şevk-i zafer!! Uykuya dalmıştın o şeb
(...)
Şimdi bağrında akar sâhile şelâle-i hûn;
Karşıdan seyre koşan kabile sermest-i sürûr
Görerek na'sını âvâre, perîşân makhûr
Secdeler eyledi Allah'ına pür vecd ü huşû!..." (Ferera, 1925: 255).

Aşına Sesler'de vatan, kahramanlık mitiyle ilişkilendirilir ve vatan sevgisi insan sevgisine benzetilir. Şairin vatan hasreti arttıkça kalbindeki vatan aşkı da artar. Vatanseverlik hususunda Ferera'nın Türkçeyi kullanmaya yönelik hassasiyetini de dikkatlere sunmak gerekir. Millî değerlerin anlam kazandığı yer olan vatan, milletlerin vicdanında olumlu yönleriyle yer edinir.

"Ey Milletim!..
-Türk kardeşlerime hediye-
Seni ey millet-i mazlûme benî İsrayil
Mahv için nâminı yok etmek için kahrın için
Senelerden beri Cengiz gibi hâin eller
En temiz varlığını âh kemirmek ister.

Rûhunun mâye-i ulviyesine şâhittir
Seni bir başka çelikten yaradan dest-i Hüda
Hilkatin enfes âsârını etmiş ibdâ.

Seni ey millet-i masûme hebâ etmek için
Kuduran gayz-ı ebâtıyla sümûm-ı dehre,
Öldüren, inleten işkenceye zulm ü kahre
Ettiğin kanlı vegalar o büyük kavgalar

Bu cedelgâh-ı şu'ûnda Firavunlarla hele,
Müfteris düşmân-ı cân en büyük âfetlerle
Sana makdûr idi zîrâ ebedî çarpışmak” (Ferera, 1914: 1).

Aşina Sesler'in mukaddimesinden önce bir başlangıç şiiri olarak yer alan “Ey Milletim” başlıklı şiirde millî hislerle hareket ettiğini belirten Ferera “-Türk kardeşlerime hediye-” ibaresiyle Türk toplumuna karşı beslediği samimi hislerini göstermek ister. Şiirde Musevi toplumunun çektiği sıkıntılara da yer veren şair eziyet altında kalan milletlerin yanında olduğunu ifade eder. Ferera'ya göre Türk milletinin devamı için üzerinde yaşanılan vatan topraklarını koruması lazımdır. Ona göre her şey vatan içindir ve insan vatanın devamı için mücadele etmelidir. Ferera, vatan uğruna canlarını feda edenlerin anlatıldığı “Asker” başlıklı şiirde vatan savunmasının kutsallığına ve önemine değinir. *Aşina Sesler*'de vatan, tarih şuuruyla işlenerek insani ve millî hislerin başlangıç yeri kabul edilir. Vatanın içinde inşa edilen maddi ve manevi değerlere yer verilen şiirde Ferera'nın Türk milleti ile arasında dil, fikir birlikteliği kurmak istediğini söyleyebiliriz.

“Duhter-i Vatan” ve “Duhter-i Vatan II” başlıklı şiirlerinde vatani genç bir kıza benzeten Ferera, vatan ve millet sevgisini samimi hislerle ifade eder. “Duhter-i Vatan”da vatan kavuşulması arzulan ulvi bir yer olarak tasvir edilmiştir:

“Duhter-i Vatan
Sâfiyet-i gurûr-ı şebâbında parlâyan
Bâkir emellerin gibi kalbinde bî-bedel,
Bir iştiyâk hâr-ı muhabbetle ağlayan

Ümîd- i vuslatın.. Ne büyük nuhbe-i emel!
Aç sine-i şefikini ey duhter-i vatan
Mechûr kalmasın bu garîb âşiyâneden!..” (Ferera, 1914: 32).

“Duhter-i Vatan II” de Osmanlı Devleti şair için Doğu dünyasının ilahi sevgilisidir.

“Duhter-i Vatan II
Harîm-i subhuna bin cânla rûhlar müştâk,
Ziyâ-yı fecr ki bir sâha-i tecellidir.
Gönüllerin şeb-i hüznünde zinde-dâr-ı firâk
Ümîd-i âfla bir vâha-yı tesellidir..

Bütün hazâ'in-i ulviye-i şebâbınla
Ne rütbe câlib u câzibesin ey ilâhe şark!
Olurdu aşkına düşkün ferîstelerde hele
Mukarrerem olmasa topraklar ey bedî'a-ı hâk!...” (Ferera, 1914: 33).

Ferera, “Hevâ-yı Vatan”da Osmanlıyla gezip gördüğü Fransa'yı kıyaslar ve her ne olursa olsun vatanın her şeyden üstün olduğunu ifade eder. Vatan özlemine değinilen şiirde vatan özlemi ona seslenerek anlatılmaktadır.

“Gezdim nice mes'ûd u şefkat-çehre bilâdı
Gülşenleri hep ravza-i cennet gibi ma'mûr
İnsanları bir başka saadetle mübâhi
Onlardaki her cephe şevâhik gibi mağrûr.

(...)
Meşhûn idi gönlüm vatanın manzarasıyla
Taşlar da ağaçlar da güneşler de kamer de
Sevdimse eğer rûhunu timsal-i seherde

Mutlak vatana nisbeti vardır hevesiyle
 (...)

Lakin bu güneşler bu ufuklar bu sevâhil
 Hâk-i vatanın sâhili âfâkı değildir
 (...)

Ey hâk-i vatan bûse-i âfâkını gönder.
 Gönder bana mehtâbını tenvîre leyâlim..
 Bu hatıra-i sûziş-i ezvâkını gönder
 Yâdınla sükûn bulsun o dem hüzn ü melâlîm.." (Ferera, 1914: 51, 52, 53).

Ferera'nın vatan ile ilgili duygularına yer verdiği "Hevâ-yı Vatan"da vatan özlemine dair mısralar onun ne denli vatanına bağlı olduğunu gösterir mahiyettedir. *Aşına Sesler*'deki "Ahrâr-ı Ümmete Hitâb" başlıklı şiirde Osmanlı'yı ve Osmanlı milletini yücelten şair, Osmanlı devletinin bünyesinde yaşayan azınlıkların aslında Osmanlı milletiyle duygu ortaklığı içinde olduklarını ifade eder. Bu şiirde "biz" zamirinin sıklıkla kullanımı şairin kendini Osmanlı milletinin bir mensubu olarak gördüğünü kanıtlar.

"Biz ol 'al-i himem erbâb-ı cidd ü ictihâdız kim
 Cihângirâne bir devlet çıkardık bir aşiretten.
 Biz ol nesl-i kerîm-i dîde-i Osmâniyânız kim
 Muhammedir serâpâ mâyemiz hûn-ı şehâdetten.."

(...)

Gelin gelin bu mukaddes vatanda birleşelim..
 Bu hâk-i pâk-i muazzezde kurb-ı rahmanda

Bu toprağın ezeli âşinâları bizler,
 Gelin gelin bu mukaddes vatanda birleşelim...

Gelin gelin o şehîd-i vatan 'Kemâl'e bugün
 Bir iştiyâk-ı tahassürle girye-riz olalım..

Gelin gelin o mübârek şehîde ağlayalım.
 Gelin gelin o muazzez vücûda ağlayalım" (Ferera, 1914: 18-24).

Ferera "Ahrâr-ı Ümmete Hitâb" şiirinde vatansever Osmanlı vatandaşlarından biri olduğunu ve kendisi gibi düşünen, vatanına bağlı azınlıkların ötekileştirilmemesi gerektiğini dikkatlere sunmak ister.

II. Meşrutiyet'in ilanıyla özgürlük ve hürriyet kavramlarının anlam kazandığını düşünen şair bu tarihten sonra yazdığı şiirlerinde toplumla kendini özdeşleştirerek ve kendini Türk toplumuna mensup kabul ederek "biz" öznelerini sıkça tekrar eder. Şiirlerindeki bu kullanım şairin vatanına ve Türk milletine olan sevgisini ve bağlılığını gösterir niteliktedir.

Ferera'nın, "Asker" başlıklı şiirinde vatanın şanlı erleri olarak gördüğü askerlere övgüsü ve onlara duyduğu güven yer alır. Görüldüğü üzere bu şiirde vatanın birliği, bütünlüğünün gerekliliği ve parçalanmasının beraberinde getireceği hazin son dikkatlere sunulur.

İsak Ferera, Namık Kemal'in "Hürriyet Kasidesi"nin on altıncı ve on yedinci beyitlerini değiştirmeden bu şiirine almıştır. Mehmet Kaplan "Hürriyet Kasidesi"nin "vatan ve millet konuları karşısında derin ve şiddetli heyecan duyan bir mizacın ifadesi" (Kaplan, 1998: 42) olduğunu ifade eder. Namık Kemal şiirlerinde özellikle "Hürriyet Kasidesi"nde vatana duyduğu içten bağlıktan söz eder: "Namık Kemal'in 'Hürriyet Kasidesi' adlı şiirinde geçen 'Usanmaz kendini insan bilenler halka hizmetten.' dizelerinde topluma adanmışlık; 'Kıt'a' adlı şiirinde geçen 'Ölürsem görmeden millete ümmid ettiğim feyzi. Yazılsın seng-i kabrimde: Vatan mahzun, ben mahzun!' dizelerinde vatana duyduğu içten bağlılık öne çıkmaktadır" (Şahin, 217: 424).

İsak Ferera'nın hürriyet ve vatan kahramanı anlatırken Namık Kemal'le ortak duyuş ve görüşe sahip olması dikkat çekicidir. Mehmet Kaplan'a göre Namık Kemal, cemiyet mistisizminin bizde ilk havarisidir ve Namık Kemal, Türk cemiyetine, uğruna ölünebilecek bazı yeni kıymetler getirmiştir (Kaplan, 1998: 43). İsak Ferera da Namık Kemal'in cemiyet mistisizmi ideali doğrultusunda bir duruş sergilemektedir. Musevi kimliğine sahip bir Osmanlı vatandaşının vatan ve millete dair düşüncelerinde vatan şairi Namık Kemal'in görüşlerini içselleştirmesi üzerinde durulması gereken bir husustur. Mehmet

Kaplan “Hürriyet Kasidesi”nin Türk edebiyatında sosyal şiirin, mistisizmin, vatan ve hürriyet aşkının ilk ve en kuvvetli örneği olduğunu ve yeni Türk edebiyatında yazılmış bütün sosyal şiirlerin temelinde bu manzumenin yer aldığını ifade eder (Kaplan, 1998, s. 46). Kaplan’ın bu tespitini destekler mahiyette Ferara da “Hürriyet Kasidesi”nden iki beyiti doğrudan kendi şiirine almıştır. Her iki şiir de sosyal idealler, tarih duygusu, ferdi kahramanlık ve hürriyet aşkı temlerini konu edinmiştir. Ferara, şiirin devamında yer alan “Gelin gelin o şehî-i vatan ‘Kemal’e bugün/ Bir iştiyâk-ı tahassürle girye-rîz olalım” (Ferera, 1914: 24). dizeleri ile Namık Kemal’in ismini zikrederek onunla aynı ideal ve hisleri taşıdığını ortaya koymaktadır.

“ASKER

Asker .. Hamiyyetin o mücessem numûnesi;
Asker .. Vatan muhabbetinin âşîyanesi.
Asker.. Bütün emellerin en saf lânesi..
Asker.. Gönüllerin o penâh-ı yegânesi..

Parlarsa gözlerinde senin lem‘a-i zafer
Ancak o dem vatanda bulur şû‘le-i necât
Handân senin yüzündeki tâbişle dîdeler
Sen gülmesen söner o sönük lem‘a-i hayât..

Bâzû-yı kudretinde bütün mâl u cânımız
Bir cilve-i celâdetine ittikâ eder...
Bir hande-i gurûr ki müştâktır zafer...

Siz var olun ey ufk-ı emel râh-berleri
Âmâl-i kalbimiz sizi takîb eder bugün
Şehrâhımız açık, vatanın şanlı erleri... (Ferera, 1914: 34).

“Nefer” başlıklı şiirde vatani korumak uğruna mücadele etmenin büyük bir onur olduğuna dikkat çekilmiş ve vatani korumak için vazifeyi göğüsleyenler özellikle de askerler tapılan heykellere benzetilmiştir.

“NEFER

Tüfenk omzunda beklerken o vaz‘-ı ihtişâmınla
Dikilmiş bir mücessem heykel-i ma‘bûdesin asker..
Hayâtın yek-nesâktır bi-letâfet zâhiren ammâ
Bu hâl u hey‘etinle ser-ta-ser mahsûdsun asker..” (Ferera, 1914: 35).

Görüldüğü üzere Türkçeyi başarıyla kullanan İsak Ferera’da doğup, büyüdüğü yer olan Osmanlı toprakları bağlılık hissi, şiirlerinde vatan, millet sevgisi ve hasreti gibi temalarla karşımıza çıkar.

SONUÇ

İstanbul’da Osmanlı kültürü içerisinde yetişmiş Musevi asıllı İsak Ferera’nın *Aşina Sesler*’deki şiirlerinden hareketle Türk milletiyle aynı duygularda birleşme gayreti ve Türkleşme isteği içinde olduğunu söyleyebiliriz. Bazı şiirlerinde “Türk vatandaşlarına”, “Türk kardeşlerime” gibi ifadeleri kullanması şairin kaynaşma ve ortak bir şuurda birleşme arzusunun yansımasıdır. *Aşina Sesler*’deki şiirlerden hareketle şairin vatan ve millet kavramlarını bilinçli bir şekilde kullandığını söylemek mümkündür.

İnsanın yaşadığı topluma beslediği sevgi vatanseverlik olarak tanımlanır. Vatansever bir şair olan İsak Ferera vatanla ilgili hislerini ifade ederken Türk milletinin varlığının ve mevcudiyetinin devamını temenni eder. Şair, *Aşina Sesler*’de mukaddes bir vatan tasviri yaparken vatan fikrini, vatan hissini, vatanseverlik heyecanını vatanını seve seve can verme ülküsü ile ilişkilendirerek anlatır. *Aşina Sesler*’de vatan ve hürriyet ilişkisine sıklıkla yer verilirken vatan sevgisi gür bir coşkunlukla anlatılmıştır. Şair şiirlerde vatan uğruna can verme gibi fedakârlıklara da yer verir. İsak Ferera’nın şiirlerinde vatan ve özgürlük temalarının bir arada olduğunu söyleyebiliriz. İsak Ferera için vatana hizmet ona sevgi, özlem ve vatan uğruna kişinin kendi canından vazgeçmesi gibi duygular ön plandadır.

Yazarlık Katkısı

Bu çalışma, tek yazar tarafından yürütülmüştür.

Etik Kurul Beyanı

Bu çalışma, doküman incelemesine dayalı olduğu için etik kurul izni gerektirmemektedir.

KAYNAKÇA

- Atlı, F. (2019). *İsak Ferera*. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/ferera-isak> adresinden 21.07.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Baskın, O. (2015). *Türkiye'de Azınlıklar: Kavramlar, Teori, Lozan, İç Mevzuat, İçtihat, Uygulama*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ferera, İ (1330/1914). *Aşına Sesler*. Dersaadet/İstanbul: Kanaat Matbaası.
- Ferera, İ. (1340/1924). Türküm. *Servet-i Fünûn*, Nr. 1482, 8 Kânûn-ı Sâni. 127.
- Ferera, İ. (1341/1925). Golyat. *Servet-i Fünûn*, Nr. 1490, 5 Mart, 255.
- Gerez, J. H. (1988). Türk Yahudileri Hakiki Vatandaşlıklarını Türkçe Eser Vermek Suretiyle Göstermelidirler. (Edt. Nesim Benbanaste). *Örneklerle Türk Musevi Basınının Tarihçesi*. İstanbul: Sümül Basımevi.
- Güllü, R. E. (2020). Osmanlı Devleti'nde Azınlık Var mıydı? Osmanlı Devleti'nin Gayrimüslim Vatandaşlarının 19. Yüzyılda Değişen Hukuki Statüleri Hakkında Bir Değerlendirme. *Bilig*, 0(95), 149-176.
- Işık, H. (2007). *Türkiye Edebiyatçıları ve Kültür Adamları Ansiklopedisi (Cilt 5)*. Ankara: Elvan Yayınları.
- Kaplan, M. (1998). *Şiir Tahlilleri 1, Tanzimat'tan Cumhuriyete*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Karakartal, O. (2006). *Tevfik Fikret'in İzinde İki Şair Avram Naon ve İsak Ferera*. İstanbul: Eren Yayıncılık.
- Kurt, A. (2009). Tanzimat'tan Günümüze Türk Şiirinde Vatan Temi. *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, 0(1), 105-137.
- Mignon, L. (2000). Türk Edebiyatı Tarihinin Yazılmamış Bir Sayfası: İsak Ferera Efendi (1883-1933) ve Eserleri. *Hece*, 4(42), 82-85.
- Mignon, L. *Türkçe Yahudi Edebiyatının Doğuş Sancıları: İsak Ferera Efendi ve Mir'ât Dergisi*. <https://repository.bilkent.edu.tr/server/api/core/bitstreams/cdbb5d26-0d79-4863-b53d-2d491e255b61/content> adresinden 21.07.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Rıfat, N. (1999). *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*. C. I. İstanbul: YKY.
- Suavi, A. (1991). Yahudiler ve Türk Milliyetçiliği. *Tarih ve Toplum*, 0(89), 44-47.
- Şahin, C. (2017). Namık Kemal ve Beşir Fuad'daki Victor Hugo Portresi. *Turkish Studies*, 12(30), 415-431.
- Tuğluk, A. (2015). Türk Edebiyatı'nda Melâl'e Aşına Bir Ön Söz Örneği: İsak Ferera'nın 'Aşına Sesler Mukaddimesi. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(14), 129-138.

